

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

**Državnost Bosne i Hercegovine u XX i XXI stoljeću:
historijski izazovi i dostignuća u razvoju državnosti
Bosne i Hercegovine: ZAVNOBiH**

Pejanović, Mirko; urednik

2024-10-21

<https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/795>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

NOVI GEOPOLITIČKI OKVIR ZA RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE U 21. STOLJEĆU

Sead Turčalo*

Sažetak: U uvjetima složenog i brzo evoluirajućeg geopolitičkog regionalnog i globalnog okruženja, Bosna i Hercegovina (BiH) se nalazi pred nizom izazova i prilika.

Cilj ovog rada je da izloži novi geopolitički okvir za razvoj BiH, smješten u šire kontekste euroatlantskih integracija, regionalne stabilnosti i globalnih odnosa moći. Koristeći teorije klasične geopolitike rad tvrdi da strateški položaj BiH na raskrižju istočne i zapadne Evrope državu ne čini samo ranjivom nego da nudi i prednosti.

U članku se koristi multidisciplinarni pristup, uključujući uvide iz političke geografije, teorije međunarodnih odnosa i studija sigurnosti. Kritički ispituje dugoročnu održivost Dejtonskog sporazuma, tvrdeći da je, iako je zaustavio rat, institucionalizirao etničke podjele i perpetuirao stanje političke inercije što skriva dugoročan konfliktni potencijal. Rad istražuje ulogu vanjskih aktera, poput Evropske unije, Rusije, Kine i Turske, u oblikovanju geopolitičke putanje BiH. Sugerira da su euroatlantske integracija i dalje najizgledniji put za političku i ekonomsku stabilnost BiH, ali upozorava na zamke nedostatka koherentne politike unutar EU prema BiH te sugerira stavljanje većeg fokusa na transatlantsku dimenziju integracija. Suprotno tome, analizira rastući utjecaj Rusije i Kine i Turske u regiji, kako kao potencijalnu protutežu, tako i kao komplicirajući faktor u euroatlantskim aspiracijama BiH.

Rad razvija tri geopolitička okvira/scenariji za Bosnu i Hercegovinu u 21. stoljeću. To uključuje reforme usmjerene na uravnoteženu vanjsku politiku koja navigira kroz složenu mrežu regionalnih i globalnih saveza.

Ključne riječi: geopolitički okvir, Euroatlantske integracije, stabilnost, Dejtonski sporazum, vanjski akteri

Uvod

Geopolitičko okruženje u 21. stoljeću karakterizira složena dinamika odnosa moći, praćena novom evolucijom i promjenama u ravnoteži moći te novim izazovima. U ovom kontekstu, Bosna i Hercegovina se nalazi na putu između potencijalne fragmentacije, kretanja u smjeru integracija u euroatlantsku zajednicu, koja sa sobom donosi pretpostavljenu stabilnost i razvoj, te geopolitičkog prestrojavanja unutar kojeg ne postoji jasna vizija niti održiva

---

* Redovni profesor Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, sead.turcalo@fpn.unsa.ba.

argumentacija o alternativnim pravcima kretanja. Strateški položaj Bosne i Hercegovine na raskršću istočne i zapadne Europe predstavlja i prilike i rizike dok nastoji prevladati naslijeđe sukoba i izgraditi prosperitetnu budućnost.

Bosna i Hercegovina zauzima ključnu poziciju na raskrižju istočne i zapadne Europe, što je čini mostom između različitih kulturnih, političkih i ekonomskih sfera, dajući joj stratešku važnost u širem europskom kontekstu. Ovaj položaj uključuje više od same geografske prednosti; uključuje kulturne, političke i ekonomske aspekte koji utječu na njenu ulogu i odnose unutar šireg europskog konteksta.

Kulturalno, Bosna i Hercegovina kao povijesni melting pot različitih kultura, religija i etničkih skupina posjeduje jedinstvenu kulturnu raznolikost. Ova kulturna mješavina uključuje utjecaje Osmanskog Carstva, Austro-Ugarske i bivše Jugoslavije. Ovo bogato kulturno naslijeđe pozicionira Bosnu i Hercegovinu kao most koji može poticati razumijevanje i suradnju između pretežno katoličke i protestantske zapadne Europe te pretežno pravoslavne i muslimanske istočne Europe.

Politički, strateški položaj Bosne i Hercegovine čini je žarištem interesa i istočnih i zapadnih sila. Za zapadnu Europu i Europsku uniju, Bosna i Hercegovina predstavlja priliku za stabilizaciju zapadnog Balkana, regije povijesno sklone sukobima, ali ključne za stabilnost cijele Europe. Za Rusiju i, u manjoj mjeri, Tursku, Bosna i Hercegovina je sfera utjecaja koja se može iskoristiti za suprotstavljanje zapadnim politikama i širenje vlastitog geopolitičkog utjecaja.

Ekonomski, Bosna i Hercegovina je važna zbog nekoliko razloga: trgovinskih ruta koje povezuju zapadnu Europu s Balkanom i dalje prema Bliskom istoku i Aziji, što je čini ključnim koridorom za kretanje roba, usluga i ljudi; tranzita energije, posebno za plinovode i naftovode koji povezuju istočne dobavljače sa zapadnim potrošačima; te potencijala za buduće infrastrukturne projekte koji povećavaju njezin gospodarski značaj. Potencijal ulaganja u sektorima kao što su turizam, poljoprivreda i proizvodnja privlači investicije sa zapada, dok istočni investitori, posebno iz Kine i Rusije, Bosnu i Hercegovinu vide kao ulaz na šire europske tržište.

Geopolitičke implikacije strateškog položaja Bosne i Hercegovine su višestruke: integracija u EU je dio šire strategije za osiguranje stabilnosti i sigurnosti zapadnog Balkana; potencijalno članstvo u NATO-u ključno je za strategiju Saveza da osigura jugoistočnu Europu i suprotstavi se ruskom utjecaju; a stabilnost Bosne i Hercegovine vitalna je za ukupnu stabilnost

zapadnog Balkana, što čini međunarodne aktere pažljivim promatračima i sudionicima u političkim i gospodarskim procesima zemlje.

Daytonski sporazum, zaključen 1995. godine, okončao je razorni rat u Bosni i Hercegovini. Međutim, kako su to tvrdili brojni stručnjaci, sporazum je također učvrstio etničke podjele i uspostavio politički sistem koji je ometao napredak i razvoj. Izazovi s kojima se BiH suočava su višedimenzionalni, obuhvatajući političke, ekonomske i socijalne aspekte. Nezaposlenost ostaje uporno visoka, a zemlja je doživjela značajan “odljev mozgova” dok mladi stručnjaci traže prilike drugdje. Nadalje, utjecaj vanjskih aktera, kao što su Europska unija, Rusija, Kina i Turska, dodatno komplicira geopolitički pejzaž.

Ovaj članak ima za cilj uvesti novi geopolitički okvir za razvoj Bosne i Hercegovine u 21. stoljeću. Oslanjajući se na uvide iz političke geografije, teorije međunarodnih odnosa i studija sigurnosti, nastojimo odgovoriti na sljedeće istraživačke ciljeve: kritički ispitati dugoročnu održivost Daytonskog sporazuma i njegov utjecaj na političko i društveno tkivo BiH; rigorozno analizirati ekonomske posljedice geopolitičke stagnacije, uključujući upornu nezaposlenost i egzodus kvalifikovane radne snage; sveobuhvatno istražiti utjecaj vanjskih aktera, kao što su EU, Rusija, Kina i Turska, na geopolitičku putanju BiH; i predložiti višedimenzionalni pristup za poticanje razvoja BiH, fokusirajući se na uravnoteženu vanjsku politiku i strateška regionalna i globalna partnerstva.

Adresirajući ove ciljeve, ovaj članak doprinosi tekućem znanstvenom diskursu o geopolitičkom položaju Bosne i Hercegovine te rasvjetljavanju složenih geopolitičkih dinamika i predlaganju mogućih scenarija razvoja.

Historijsko - geopolitički kontekst uoči Dejtonskog mirovnog sporazuma

Smrt Josipa Broza Tita 1980. godine označila je prekretnicu u historiji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ). Kako je istakao Ivan Vejvoda (prema Turčalo, 2012, 3), Titova smrt ostavila je vakuum moći i neriješena nacionalna pitanja koja su intenzivirala međunacionalne sukobe i na kraju dovela do raspada Jugoslavije. Srpski nacionalizam, ojačan autoritarnim režimom, postao je najagresivnija sila, nastojeći dominirati federacijom na štetu drugih republika.

Nakon Titove smrti, srpske hegemonističke i unitarističke politike imale su za cilj jačanje pozicije Srbije unutar Jugoslavije. Ovo je naišlo na otpor, posebno iz Slovenije, koja je zagovarala konfederaciju. Slobodan Milošević, usponući srpski komunist, suprotstavio se ovim reformama, nastojeći umjesto toga centraliziranu Jugoslaviju. Kako bi postigao svoj cilj, Milošević se udružio s Jugoslovenskom narodnom armijom (JNA), koja se opirala bilo kakvim promjenama u federalnoj strukturi, strahujući od gubitka svog privilegovanog statusa.

Prvi višestranački izbori u Jugoslaviji dodatno su zakomplikovali političko okruženje. U Bosni i Hercegovini, tri etnički definirane stranke osvojile su većinu: Stranka demokratske akcije (SDA), Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i Srpska demokratska stranka (SDS). Dok su SDA i HDZ zagovarale nezavisnu BiH, SDS se zalagala za ostanak u centraliziranoj Jugoslaviji. Ova podjela odražavala je širi federalni sukob, s tim da su Srbija i Crna Gora podržavale centralizaciju, dok su Slovenija i Hrvatska težile konfederaciji.

Usred ovih unutrašnjih sukoba, Centralna obavještajna agencija (CIA) predviđjela je skorbu disoluciju Jugoslavije, navodeći nedostatak političke volje da se federacija održi na okupu (Kovačević, 2007). Evropska zajednica (EZ) i Sjedinjene Države poduzele su razne pokušaje da očuvaju Jugoslaviju, uključujući ponude finansijske pomoći i članstva. Međutim, ovi napori su odbijeni od strane ključnih lidera, što je dovelo do konačne fragmentacije federacije.

Mirovna konferencija koju je pokrenula EZ u septembru 1991. godine imala je za cilj pronalaženje mirovnog rješenja za jugoslovensku krizu, ali nije uspjela zbog Miloševićevog odbijanja da potpiše predloženi mirovni plan. EZ je formirala arbitražnu komisiju, poznatu kao Badinterova komisija, da razmotri pravna pitanja i preporuči priznanje republika koje žele nezavisnost. Mišljenje Komisije od 20. novembra 1991. godine proglasilo je Jugoslaviju u procesu disolucije, što je dovelo do priznavanja nezavisnih država.

Početak rata u bivšoj Jugoslaviji označio je povratak sukoba u Evropu. SAD su u početku smatrale jugoslovenski sukob evropskim pitanjem, očekujući od EZ da ga riješi. Međutim, EZ je bila zaokupljena unutrašnjim pitanjima, poput Mastroitskog sporazuma i proširenja EU, što je dovelo do odloženih i neefikasnih reakcija na jugoslovensku krizu (Kovačević, 2007).

Administracija Georgea H.W. Busha balansirala je podršku jugoslovenskom jedinstvu s naporima za demokratizaciju. Međutim, kako su Slovenija i Hrvatska proglasile nezavisnost u junu 1991. godine, postalo je jasno da je jugoslovensko jedinstvo neodrživo. SAD su promijenile pristup,

fokusrajući se na humanitarnu pomoć i na kraju podržavajući vojnu intervenciju putem NATO-ovih zračnih udara kao odgovor na srpsku agresiju u Bosni i Hercegovini.

Genocid u Srebrenici u julu 1995. godine bio je prelomna tačka koja je potakla međunarodnu zajednicu da razmotri ograničenu vojnu intervenciju. SAD su razvile strategiju „Endgame“, naglašavajući potrebu za balansiranjem vojnih snaga na terenu i pokretanjem direktnih pregovora s Miloševićem, isključujući lidere bosanskih Srba, Karadžića i Mladića.

Daytonski sporazum, sklopljen u novembru 1995. godine, okončao je agresiju na Bosnu i Hercegovinu, ali je nametnuo složenu političku strukturu. Sporazum je utvrdio kontinuitet državnosti Bosne i Hercegovine sa promjenjenom unutrašnjom strukturom s dva entiteta, Federacijom BiH i Republikom Srpskom, odražavajući rezultate organiziranog oružanog nasilja i ratne teritorijalne podjele. Ovaj aranžman institucionalizovao je etničke podjele i stvorio izazovan okvir za upravljanje i izgradnju države.

Upravo ove karakteristike Sporazuma uz činjenicu da se radi o mirovnom ugovoru nametnutom od strane izvanjskih sila su prema Davidu Chandleru učinile Dejtonski mirovni sporazum unikatnim primjerom u modernoj historiji. (Chandler, 1999:43)

Daytonski ustav (Aneks 4) uspostavio je sistem podjele vlasti među tri glavne etničke grupe, marginalizujući ostale građane. Ovaj sistem je prioritetizovao etničke interese nad individualnim pravima, ugrađujući etnički zasnovanu politiku u institucionalni okvir BiH (Šarčević, 1997).

Ovdje ćemo ukratko analizirati ključne (etnoteritorijalne) odredbe ustave Federacije Bosne i Hercegovine i (u tom periodu takozvane) Republike Srpske. Oni su doneseni prije Daytonskog ustava i po našem mišljenju uveliko su odredili i novi bosanskohercegovački ustav, kao okvir političke zajednice u koju će se preko svoje intervencionističke politike interpolirati Ured visokog predstavnika kao instrument moći međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini.

Ustav Republike Srpske donesen je već 28. februara 1992. godine na „Skupštini srpskog naroda“, a nova teritorijalna tvorevina na području Bosne i Hercegovine je proglašena državom srpskog naroda i svih njenih građana[[1]](#_ftn1). Teritorij RS je prema tom aktu obuhvatao „...područja autonomnih oblasti, opština i drugih srpskih etničkih cjelina uključujući i područja na kojima je nad srpskim narodom u Drugom svjetskom ratu izvršen zločin genocida.“(Šarčević, 1997:35)

Ovim ustavnim odredbama prednost u ostvarivanju ustavom zagarantiranih prava data je isključivo jednoj etničkoj skupini, tj., stvoren je okvir za sistemsku „...diskriminaciju onih koji ne pripadaju srpskom narodu...” (ICG, 2002:3) te politiku etničkog čišćenja tokom rata protiv Bosne i Hercegovine i dugotrajnu i generalno uspješnu borbu „...za očuvanje rezultata ‘etničkog čišćenja’...” (ibid) u postratnom periodu.

S druge strane Ustav Federacije BiH kreiran je i donešen u okviru Bečkih mirovnih pregovora proizašlih iz Washingtonskog sporazuma. Proglasila je Ustavotvorna skupština 30.marta 1994.godine. Diskriminirajuće odredbe sadržavao je već i same Ustavni zakon navodeći da ustavotvornu skupštinu čine delegati bošnjačkog i hrvatskog naroda, čime su svi ostali građani diskvalificirani iz procesa formiranja i obnašanja vlasti u Federaciji BiH. (Šarčević, 1997). Shodno tome se Federacija i definirala kao entitet hrvatskog i bošnjačkog naroda:

“Bošnjaci i Hrvati kao konstitutivni narodi, zajedno sa ostalima, i građani Republike Bosne i Hercegovine, ostvarujući svoja suverena prava, preoblikuju unutrašnju strukturu teritorija sa većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom u Republici Bosni i Hercegovini u Federaciju Bosne i Hercegovine koja se sastoji od federalnih jedinica sa jednakim pravima i odgovornostima” (Član 1, § 1 Ustava F BiH)

Tako smo prije Daytonskog mirovnog sporazuma na području Bosne i Hercegovine pored suverene i nezavisne Republike BiH imali dvije političke tvorevine bez međunarodnopravnog subjektiviteta sa potpuno različitim uređenjima i primatom etničkih kolektiviteta u odnosu na pojedinca. S jedne strane imali smo unitarnu „Republiku Srpsku” a s druge strane Federaciju sa tri nivoa vlasti (općinski, kantonalni i federalni) i elementima konsocijacijske demokracije.

Stoga je, uzimajući u obzir pregovarače koji su učestvovali u njegovom kreiranju i situaciju na terenu, potpuno očekivano, Aneks 4 (Ustav BiH, u daljem tekstu Daytonski ustav ili Dayton) objedinio sve loše elemente postojećih ustavnih rješenja na teritoriji Bosne i Hercegovine, inkorporirajući u sebe na taj način geopolitiku rata kao mirovno rješenje.

Aneks 4 definirao je novu institucionalna arhitektura „demokratske države” sa „...dva entiteta...”, Federacijom BiH i Republikom Srpskom, kao njezinim sastavnim djelovima, (Daytonski mirovni sporazum, 1999:50) čime je da parafraziramo čuvenog njemačkog geografa Karla Rittera, geografija nasilja postala tekuća budućnost (post)daytonske Bosne i Hercegovine.

Bošnjaci, Hrvati i Srbi su ustavom definirani kao konstitutivni narodi dok su stanovnici Bosne i Hercegovine koji ne pripadaju ili se ne osjećaju pripadnicima triju etničkih grupa podvedeni pod kategoriju ostali. Građanin se pominje samo u preambuli Ustava, te im je tako osporena mogućnost da participiraju u novouspostavljenom sistemu podjele vlasti (power sharing) u daytonskoj Bosni i Hercegovini.

Shodno tome Šarčević ističe da Dejtonski ustav odlikuje osobit „...tip autoritarizma koji etničke interese stavlja iznad svih drugih i iz državne vlasti isključuje čitavu skalu različitih interesa, koji ne polaze od etnikuma, ali predstavljaju isto tako legitimne razloge razloge političkog udruživanja...Svi oni ,međutim, ostaju izvan interesa ovih neuobičajenih ustavotvoraca.”(Šarčević, 1997:55)

Međunarodna zajednica je, po našem mišljenju pošla od pogrešnih premisa, koje su je, usljed nerazumjevanjem prirode rata protiv Bosne i Hercegovine, dovele do zaključka u vidu Daytonskog mirovnog sporazuma, a naročito njegovog Aneksa 4 (Ustava BiH). Naime, smatrano je, s jedne strane, da je formiranjem nacionalističkih stranaka, i samim tokom rata u Bosni i Hercegovini došlo do kontinuiranog jačanja etničkih identiteta „strana u sukobu”, te da je gospodare rata moguće uspješno prisiliti da potpišu mirovni ugovor i „pomiriti” ukoliko se u njega ugrade odredbe u kojima će oni prepoznati svoje socijaldarvinističke zahtjeve. Sam mirovni sporazum definiran je u 11 kratkih članova dok je 11 Aneksa činilo ključne elemente za buduću rekonstrukciju postkonfliktnog bosanskohercegovačkog društva i države, te definiranje uloge međunarodne zajednice u tom procesu.

Daytonski sporazum, iako je okončao rat, učvrstio je etničke podjele i stvorio opterećeni politički sistem. Uloga međunarodne zajednice u BiH ostaje značajna dok zemlja navigira kroz kompleksnosti poslijeratne obnove i izgradnje države. Historijska geopolitička pozicija BiH i implikacije Daytonskog sporazuma i dalje oblikuju njen politički pejzaž i izazove u postizanju trajnog mira i stabilnosti.

Savremeno geopolitičko okruženje Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina (BiH) se nalazi u kompleksnom geopolitičkom okruženju, koje karakteriziraju dinamične promjene na regionalnom i globalnom nivou. Koncept geopolitičkog pluralizma (Brzezinski, 1997) ističe dinamičnu i kompetitivnu igru različitih globalnih sila koje se bore za utjecaj u regionu. Ovaj okvir naglašava kako se strateški interesi EU, Sjedinjenih Država,

Rusije, Kine i Turske konvergiraju i sukobljavaju, značajno utječući na procese integracije i domaće politike zemalja Zapadnog Balkana (Reljić, 2021).

Geopolitički pluralizam sugerira da nijedan akter nema monopol nad utjecajem u Zapadnom Balkanu; umjesto toga, više sila djeluje istovremeno, često s preklapajućim i konkurentnim agendama. Ovo stvara složeno geopolitičko okruženje u kojem zemlje Zapadnog Balkana balansiraju između različitih vanjskih utjecaja, dok teže vlastitim nacionalnim interesima i regionalnoj stabilnosti.

U posljednjim decenijama, proces integracije u EU postao je ključni element političke i ekonomske transformacije u regionu. Međutim, taj put je pun prepreka, djelomično zbog značajnog vanjskog utjecaja velikih globalnih sila. Poglavitito Rusija i Kina, svaka sa svojim specifičnim interesima i strategijama, igraju značajnu ulogu u oblikovanju geopolitičkog okruženja Zapadnog Balkana.

Zapadni Balkan, koji obuhvata Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo, Crnu Goru, Sjevernu Makedoniju i Srbiju, zauzima kritičnu geopolitičku poziciju, djelujući kao most, ali i bojište za utjecaj između EU i vanjskih aktera poput Rusije, Kine i Turske. U posljednjim decenijama, perspektiva integracije u EU pojavila se kao ključni element političke i ekonomske transformacije regiona. Međutim, put ka članstvu u EU za ove zemlje je pun izazova, dijelom zbog značajnog vanjskog utjecaja globalnih sila poput Rusije, Kine i značajnog regionalnog aktera poput Turske.

Konsolidacija stabilnosti i implementacija liberalnih političkih i ekonomskih reformi više nisu jedini pokretači integracije. Umjesto toga, raste svijest među evropskim donosiocima odluka da EU mora suzbiti utjecaj vanjskih aktera, kao što su Rusija, Kina i Turska, čiji se angažmani kreću od ekonomskih investicija do političke podrške i medijskog angažmana (Bieber & Tzifakis, 2019, p. 5). Ova evoluirajuća perspektiva naglašava geopolitičku prirodu proširenja EU, pozicionirajući ga kao stratešku nužnost za očuvanje utjecaja i stabilnosti EU na njenoj periferiji.

Obnovljeni interes EU za ubrzavanje integracije Zapadnog Balkana naglašava geopolitičke imperATIVE koji pokreću politiku proširenja. Evropska komisija označila je pristupanje Zapadnog Balkana kao “geostrateško ulaganje”, što naglašava hitnost s kojom EU vidi suzbijanje vanjskih utjecaja i stabilizaciju svoje periferije (European Commission, 2018). Ova strategija je vidljiva u planovima za pristupanje Crne Gore do 2028. godine, pozicionirajući integraciju regiona kao ključnu za sigurnosne i političke interese EU. Međutim, angažman vanjskih aktera dodaje slojeve kompleksnosti.

Rusija koristi historijske i kulturne veze kako bi održala svoju prisutnost i balansirala ekspanziju EU i NATO-a. Ovo uključuje političke manevre poput protivljenja nezavisnosti Kosova i podrške secesionističkoj retorici u Republici Srpskoj, zajedno s ekonomskim strategijama koje uključuju dominaciju na tržištu energije putem firmi poput Gazproma (Bechev, 2015, p. 2).

Kina snažno ulaže u infrastrukturu putem svoje inicijative Pojas i put (BRI), s ciljem uspostavljanja uporišta u Evropi. Ovi ekonomski projekti ne samo da promiču ekonomske veze, već također povećavaju zavisnost zemalja Zapadnog Balkana od kineskog kapitala, što se prevodi u politički utjecaj (Tonchev, 2017).

Turska koristi kulturne i historijske veze kako bi ojačala svoj utjecaj u regionu, posebno među muslimanskim zajednicama u Bosni i Hercegovini, Albaniji i na Kosovu. Kroz investicije u kulturne projekte, obrazovanje i vjerske institucije, Turska njeguje bliže bilateralne odnose i utiče na domaće politike (Yaka, 2020).

Sjedinjene Američke Države održavaju svoj strateški interes u Zapadnom Balkanu prvenstveno kroz promociju sigurnosti i političke stabilnosti. Zalažući se za integraciju u NATO i podržavajući demokratsku vladavinu, SAD osigurava dugoročan mir i suzbija maligne utjecaje drugih vanjskih aktera, jačajući svoje geopolitičke ciljeve u regionu (Hamilton & Mangott, 2018).

Uloga evropskih integracija u oblikovanju geopolitičkog okvira budućnosti

Uticao integracije u Evropsku uniju (EU) na Bosnu i Hercegovinu (BiH) je višestruk, oblikujući geopolitičku putanju zemlje na značajne načine. Proces stabilizacije i pridruživanja (SAP) EU, pokrenut 1999. godine, bio je ključni okvir dizajniran da integriše Zapadni Balkan u EU. Ovaj proces, regulisan Kopenhagenskim kriterijima iz 1993. i Madridskim kriterijima iz 1995., postavio je stroge uslove za članstvo, uključujući stabilnost institucija koje garantuju demokratiju, funkcionirajuću tržišnu ekonomiju i usvajanje *acquis communautaire*. Za BiH, ovi kriteriji su zahtijevali značajne reforme u političkim, ekonomskim i pravnim sferama, odražavajući šire izazove sa kojima se suočavaju postsocijalistička društva u tranziciji ka potencijalnom članstvu u EU (European Commission, 2021).

Kopenhagenski kriteriji, koji uključuju političke, ekonomske i zahtjeve *acquis communautaire*, bili su ključni u diskusijama o proširenju EU. Ovi kriteriji zahtijevaju posvećenost demokratskom upravljanju, ljudskim pravima i konkurentnoj tržišnoj ekonomiji, što su područja značajnih borbi za BiH (Grabbe, 2006). Madridski kriteriji dodatno naglašavaju potrebu da zemlje kandidati efikasno implementiraju i sprovode zakone EU, dodajući još jedan sloj složenosti reformskim naporima BiH (Noutcheva, 2012). Zagrebački samit 2000. i Solunski samit 2003. bili su ključni u priznavanju zemalja Zapadnog Balkana, uključujući BiH, kao potencijalne članice EU, čime su dodatno učvrstili stratešku posvećenost EU regiji (Phinnemore, 2013).

Uprkos značajnoj podršci EU kroz trgovinske pogodnosti i finansijske programe kao što su Zajednička pomoć za rekonstrukciju, razvoj i stabilizaciju (CARDS) i Instrument za pretpristupnu pomoć (IPA), BiH je zaostajala u svom reformskom napretku. Razorni ratovi nakon raspada bivše Jugoslavije značajno su ometali razvoj BiH, što je rezultiralo sporijim reformama u poređenju sa zemljama Srednje Evrope i Baltika (Börzel, 2011; Bieber, 2011). Strategija EU za regiju bila je fokusirana na promicanje “pozitivnog mira”, što uključuje pomirenje, vladavinu prava, zaštitu manjina, slobodu medija i mjere protiv korupcije (Belloni, 2020). Međutim, fragmentirano političko okruženje BiH i zaostale etničke napetosti predstavljale su značajne prepreke ovim ciljevima.

Od 2024. godine, put Zapadnog Balkana ka članstvu u EU i dalje je neizvjestan, s BiH kao jednim od primjera regionalnih izazova. Demokratska regresija, sveprisutna korupcija i uticaj vanjskih aktera kao što su Rusija i Kina nastavljaju da ometaju napredak (Bieber, 2020). Unutrašnji problemi EU, kao što su porast populizma i posljedice pandemije COVID-19, dodatno su zakomplikovali proces proširenja (Tzifakis, 2021). Ovi unutrašnji i vanjski pritisci doveli su do onoga što se može nazvati “zamorom od proširenja”, fenomenom karakteriziranim smanjenim entuzijazmom za daljnje širenje EU među društvima i političkim liderima EU (Adamczyk, 2018).

Seizmički uticaj Brexita dodatno je opteretio agendu proširenja EU. Odluka Ujedinjenog Kraljevstva da napusti EU 2016. godine prisilila je blok da preispita svoju unutrašnju strukturu i budući smjer. Ovo okretanje prema unutra, zajedno sa značajnim političkim i institucionalnim resursima koje je konzumirao proces Brexita, skrenulo je pažnju sa ciljeva proširenja EU. Posljedično, proces proširenja je usporen, s EU koja je usvojila oprezniji i selektivniji pristup pri prijemu novih članica, odražavajući zabrinutost za koheziju unije i finansijsku stabilnost (Whelan, 2016).

Uprkos ovim izazovima, EU nije potpuno napustila svoje ambicije za proširenje. Blok nastavlja da se angažuje s kandidatima i potencijalnim kandidatima zemljama Zapadnog Balkana, uključujući BiH, pružajući finansijsku pomoć, tehničku podršku i političke smjernice. Inicijative poput Zajedničkog regionalnog tržišta i Plana rasta za Zapadni Balkan od 6 milijardi eura imaju za cilj pripremiti ove zemlje za pristupanje EU kroz ekonomske reforme i investicije. Međutim, mali i fragmentirani tržišta u regiji, uključujući BiH, ograničavaju njihovu sposobnost da u potpunosti iskoriste ove mogućnosti, predstavljajući dodatne prepreke njihovoj integraciji (World Bank Group, 2024).

Bilateralni sporovi između trenutnih članica EU i zemalja kandidata dodatno su zakomplikovali proces pristupanja. Za BiH, unutrašnje političke podjele, posebno secesionističke tendencije Republike Srpske, dodatno su usložile put ka EU. Uticaj vanjskih aktera poput Rusije, koja nastoji destabilizirati regiju i potkopati kredibilitet EU, dodatno komplikuje napore BiH za integraciju. Ova geopolitička dinamika naglašava izazove s kojima se BiH suočava u usklađivanju sa standardima EU i napredovanju ka članstvu (Esteso Perez, 2024; Nic et al., 2024).

Crna Gora i Srbija su postigle značajan napredak u svojim procesima pristupanja EU, služeći kao potencijalni modeli za BiH. Crna Gora, koja je započela pregovore o pristupanju 2012. godine, otvorila je svih 33 pregovaračka poglavlja i privremeno zatvorila tri. Međutim, i dalje se suočava sa značajnim izazovima u oblastima vladavine prava i zaštite okoliša. Slično, proces pristupanja Srbije je bio ometen neriješenim pitanjima s Kosovom i njenim usklađivanjem sa vanjskom politikom EU, posebno u vezi s Rusijom. Ovi slučajevi ilustriraju šire regionalne dinamike i naglašavaju uporne prepreke koje BiH mora prevazići na svom putu ka integraciji u EU (European Western Balkans, 2024).

Jedinstveni izazovi Kosova, proizašli iz njegovog spornog državnog statusa i napetih odnosa sa Srbijom, dodatno naglašavaju složenost integracije u EU na Zapadnom Balkanu. Uprkos napretku u liberalizaciji viza i usvajanju Nacionalnog programa za integraciju u EU, periodične etničke tenzije i nepotpuno međunarodno priznanje predstavljaju značajne prepreke. Ova pitanja, iako specifična za Kosovo, rezoniraju s vlastitim borbama BiH s unutrašnjim podjelama i vanjskim uticajima, naglašavajući složeni pejzaž integracije u EU u regiji (European Commission, 2024b).

Transformativna moć EU na Zapadnom Balkanu, uključujući BiH, oblikovana je složenim međudjelovanjem unutrašnjih reformi, vanjskih uticaja

i regionalnih dinamika. Put ka članstvu u EU za BiH ostaje težak i dugotrajan, obilježen značajnim izazovima i povremenim zastojećima. Međutim, kontinuirani angažman i podrška EU nude tračak nade za budućnost BiH, pod uvjetom da zemlja može prevazići svoje unutrašnje podjele, implementirati neophodne reforme i izdržati vanjske pritiske. Putovanje ka integraciji u EU za BiH, kao i za njene regionalne susjede, zahtijevat će trajne napore, stratešku viziju i neupitnu posvećenost principima i standardima Evropske unije (Mearsheimer, 1994; Adamczyk, 2018).

Strateške implikacije utjecaja vanjskih aktera na geopolitički okvir za razvoj BiH

Bosna i Hercegovina nalazi se na raskršću različitih vanjskih utjecaja koji oblikuju njen put ka integraciji u Evropsku uniju. Strateške implikacije ovih utjecaja iz Rusije, Turske i Kine stvaraju složen geopolitički okvir koji značajno utiče na razvoj Bosne i Hercegovine. Razumijevanje višeslojne prirode ovih utjecaja ključno je za kretanje kroz izazove i prilike koje oni predstavljaju, posebno u kontekstu aspiracija Bosne i Hercegovine za stabilnost, ekonomski rast i evropsku integraciju.

Strateški ciljevi Rusije u Bosni i Hercegovini prvenstveno su usmjereni utjecaj na NATO-a i EU integracije, uz stvaranje potencijala za uspostavljanje regionalne hegemonije. Moskva Bosnu i Hercegovinu i regiju doživljava kao ranjivu evropsku periferiju gdje može steći stratešku prednost. Ovaj balans služi zaštiti ruskih interesa i podrivanju zapadnog utjecaja, čime se održava uporište u ključnim geopolitičkim područjima (Bechev, 2017). Strategija Kremlja duboko je ukorijenjena u očuvanju stabilnosti režima kod kuće, promatrajući globalnu politiku kao izvor prijetnji i prilika (Stent, 2019).

Angažman Moskve u regiji koristi historijske veze i simboličke geste kako bi se predstavila kao zaštitnica slavenskih i pravoslavnih kršćanskih vrijednosti. Ovaj pristup ima pozitivan odjek kod dijela stanovništva u Bosni i Hercegovini, posebno unutar Republike Srpske, omogućujući Rusiji da održi vidljivo prisustvo bez značajnijih obaveza (Zweers et al., 2023). Cilj je osigurati da te zemlje ne postanu potpuno integrirane u zapadne institucije poput NATO-a i EU.

Ključni aspekt ruske strategije je sposobnost poticanja nestabilnosti i političke podjele. Podržavajući anti-zapadne frakcije i šireći dezinformacije, Rusija stvara okruženje u kojem Euroatlantska integracija postaje sve

izazovnija. Ovaj pristup je očigledan u secesionističkim pokretima Republike Srpske u BiH. Takve akcije služe kao distrakcije za EU i NATO, prisiljavajući te institucije da se bave tekućim sukobima umjesto da se fokusiraju isključivo na integracijske napore (Zweers et al., 2023).

Energetska ovisnost daje Rusiji značajnu ekonomsku polugu, posebno u BiH. Iako EU ostaje dominantan ekonomski partner, ruska kontrola nad opskrbom plinom daje joj moćno sredstvo za politički pritisak (Zweers et al., 2023). Uprkos naporima za diverzifikaciju energetske izvora, ukorijenjene energetske veze i dalje predstavljaju izazove za napore euroatlantskih integracija.

Projekti poput plinovoda TurkStream i isporuka oružja Srbiji primjer su ruskog korištenja tvrde moći za ostvarivanje utjecaja (Stern et al., 2015). Dodatno, Rusija koristi taktike oštre moći, kao što su dezinformacije i ometanje, kako bi uticala na javno mnijenje i podržala nacionalističke pokrete u Bosni i Hercegovini (Galeotti, 2017).

Republika Srpska je značajna tačka fokusa za ruski utjecaj u Bosni i Hercegovini. Političke, ekonomske i vojne veze između Rusije i RS su snažne. Ruske investicije obuhvataju razne sektore u RS, uključujući energiju i rafinerije nafte. Politički, Rusija podržava secesionističke ambicije u tom entitetu. Moskva koristi svoje pravo veta u Vijeću sigurnosti UN-a kako bi oblikovala međunarodne odluke koje utiču na Bosnu, te podržava proruske grupe u RS.

Turski utjecaj na Zapadnom Balkanu, posebno u BiH, oblikovan je historijskim vezama s regijom kroz osmansko nasljeđe i savremenim strateškim kalkulacijama usmjerenim na jačanje svog geopolitičkog položaja. Nasljeđe Osmanskog carstva stvara osjećaj srodstva s bošnjačkom zajednicom, utičući na turske diplomatske i kulturne inicijative u BiH (Vuksanović i Hercigonja, 2023).

Turska strategija u BiH uključuje investicije u infrastrukturu, medije i bankarstvo. Ovi naponi su dopunjeni kulturnom diplomacijom putem organizacija poput Turske agencije za saradnju i koordinaciju (TIKA) i Instituta Yunus Emre, koje promiču obrazovne programe i kulturne razmjene, jačajući tursku meku moć (Arežina, 2018; Alpan & Öztürk, 2022).

Diplomatski, Turska nastoji da se pozicionira kao posrednik i stabilizirajuća sila na Balkanu. To je primjer trilateralne saradnje koja uključuje BiH i Srbiju, s ciljem balansiranja angažmana s muslimanskim zajednicama i strateških partnerstava s drugim državama. Učešće Turske u mirovnim misijama i bilateralni sporazumi o vojnoj saradnji naglašavaju njenu posvećenost regionalnoj stabilnosti i sigurnosti (Harxhi, 2017).

Uprkos naporima, Turska se suočava s izazovima u održavanju konzistentnog i učinkovitog prisustva u regiji. Historijske tenzije i složeno političko okruženje često kompliciraju njen utjecaj. Dio stanovništva u Bosni i Hercegovini i regiji sumnjaju u turske akcije, strahujući od ponovnog oživljavanja neoosmanskih ambicija, što često podriva turske inicijative meke moći (Turhan, 2020).

Kineska penetracija na Zapadni Balkan, posebno kroz Inicijativu “Pojas i put” (BRI), predstavlja značajan izazov naporima EU integracije. Kineski financirani infrastrukturni projekti često zaobilaze lokalne zakone o javnim nabavkama, favorizirajući kineske kompanije i slabeći pravne okvire. Lokalni organi vlasti često ne uspijevaju osigurati usklađenost, što dovodi do značajnih problema u upravljanju (Krstinovska et al., 2023, pp. 12-16).

Kineska strategija uključuje značajne investicije u infrastrukturne projekte koji vežu lokalne elite i stvaraju ekonomske ovisnosti. Ovi projekti često zaobilaze standarde EU o transparentnosti i upravljanju, podrivajući utjecaj EU u regiji. Diplomatski, Kina se pozicionirala kao čvrst saveznik Srbije u regiji podržavajući njen stav o Kosovu i dobivajući recipročno podršku po pitanjima poput Hong Konga i Xinjianga (Phillips, 2021).

Iako kineske investicije mogu sniziti cijene za potrošače i stvoriti prilike za lokalna preduzeća, one također predstavljaju rizike kao što su problemi kvalitete i sigurnosti, eksploatacija radnika i konkurentske distorzije. Ovi izazovi su pojačani posebnim povlasticama koje se daju kineskim kompanijama, što je u suprotnosti sa standardima EU (Krstinovska et al., 2023, pp. 17-22).

U strateškim sektorima kao što su tehnologija i telekomunikacije, kineska uključenost izazvala je značajne sigurnosne i geopolitičke zabrinutosti. Kineski krediti za velike infrastrukturne projekte imaju potencijal za tzv. “dužničku zamku”, izazivajući strahove o održivosti duga i potencijalnoj poluzi Kine nad vanjskopolitičkim odlukama Bosne i Hercegovine i zemalja regije. Ova dinamika naglašava potrebu za pažljivim upravljanjem kineskim angažmanima kako bi se zaštitili nacionalni interesi i osigurala usklađenost s politikama EU (Krstinovska et al., 2023, pp. 22-27).

Mogući scenariji geopolitičkog okvira za razvoj Bosne i Hercegovine u 21. Stoljeću

Geopolitičko okruženje Bosne i Hercegovine oblikovan je složenom interakcijom između unutrašnjih, regionalnih i globalnih aktera. Unutrašnja politička dinamika i etničke podjele pod utjecajem su susjednih zemalja kao što

su Srbija i Hrvatska, kao i regionalnih saveza. Pored toga, globalni akteri, uključujući Evropsku uniju, Sjedinjene Američke Države, Rusiju, Kinu, te Tursku kao važnog aktera, igraju ključne uloge u oblikovanju političkog i ekonomskog okruženja Bosne i Hercegovine. Razumijevanje ovih interakcija i njihovih implikacija je ključno za izradu efikasnih strategija za rješavanje savremenih geopolitičkih izazova Bosne i Hercegovine.

Pristup na bazi scenarija za geopolitičke okvire razvoja je metoda strateškog planiranja koja se koristi za istraživanje i analizu mogućih budućih stanja razmatranjem različitih varijabli i neizvjesnosti. Ovaj pristup je posebno koristan u složenom i nestabilnom geopolitičkom kontekstu Bosne i Hercegovine, gdje brojni faktori dinamično međusobno djeluju i utiču na ishode. Pristup na bazi scenarija uključuje nekoliko ključnih koraka, počevši od identifikacije ključnih pokretača, prepoznavanja najznačajnijih faktora koji će uticati na budućnost Bosne i Hercegovine. Ovi faktori mogu uključivati političku stabilnost, ekonomske uslove, etničke odnose, vanjske uticaje i međunarodna partnerstva. Nakon toga, razvoj scenarija podrazumijeva konstruisanje različitih, mogućih scenarija na osnovu različitih kombinacija ovih ključnih pokretača. Svaki scenario predstavlja jedinstveni put kojim Bosna i Hercegovina može krenuti.

Zatim, analiza scenarija ocjenjuje implikacije svakog scenarija na politički, ekonomski i društveni pejzaž Bosne i Hercegovine, uključujući procjenu potencijalnih rizika, prilika i strateških odgovora. Konačno, strateške preporuke se formulišu na osnovu analize kako bi se Bosna i Hercegovina usmjerila ka najpovoljnijim scenarijima, adresirajući i kratkoročne akcije i dugoročne strategije.

Ovaj dio rada će predstaviti tri primarna scenarija za buduću razvoj Bosne i Hercegovine na temelju onoga što je prezentirano u ovom tekstu: kontinuirana fragmentacija, regionalna integracija, globalno usklađivanje.

Geopolitički okvir/scenarij 1: Kontinuirana fragmentacija

U ovom scenariju, Bosna i Hercegovina ostaje uvučena u trajne etničke podjele, političku blokadu i administrativnu neefikasnost. Složena struktura upravljanja, uspostavljena Dejtonskim sporazumom, i dalje sprečava efikasno upravljanje i stvara klimu nepovjerenja među tri glavne etničke skupine: Bošnjacima, Hrvatima i Srbima. Etno-nacionalističke stranke dominiraju političkom scenom, dajući prednost etničkim interesima nad nacionalnim jedinstvom i reformama, što dovodi do ciklusa političke blokade gdje je konsenzus o ključnim pitanjima gotovo nemoguć.

Uzroci ovog scenarija uključuju duboko ukorijenjeni etnički nacionalizam koji pokreće političke agende, složen i decentraliziran administrativni sistem koji potiče neefikasnost i korupciju, vanjske utjecaje susjednih zemalja i globalnih aktera koji pogoršavaju unutrašnje podjele, trajne ekonomske izazove poput visoke nezaposlenosti i nedostatka stranih investicija, te spor napredak prema članstvu u EU koji smanjuje poticaje za unutrašnje reforme.

Ishodi kontinuirane fragmentacije uključuju česte političke krize, ekonomski pad, visoke etničke tenzije s povremenim izbijanjem nasilja, međunarodnu izolaciju i povećanu emigraciju, posebno među mladima i obrazovanim građanima, što dodatno slabi razvojne perspektive zemlje. Uticaj na političku stabilnost uključuje hroničnu nestabilnost, eroziju povjerenja i slabo upravljanje. Ekonomski, očekuju se zaustavljen rast, neefikasnost i korupcija te propadanje infrastrukture. Međunarodno, zaostali ciljevi prema EU i NATO-u, regionalne tenzije i smanjen globalni uticaj obilježit će status Bosne i Hercegovine.

Geopolitički okvir/scenarij 2: Regionalna integracija

Ovaj scenario predviđa da Bosna i Hercegovina uspješno slijedi put regionalne integracije u Evropsku uniju. Ova integracija je karakterizirana povećanom saradnjom i povezanošću s susjednim zemljama, što dovodi do poboljšane političke stabilnosti, ekonomskog rasta i jačih međunarodnih odnosa. Etničke podjele unutar Bosne i Hercegovine postepeno se smanjuju kako ekonomski poticaji i zajednički regionalni projekti podstiču osjećaj zajedničkog cilja i dijeljenih koristi. Proces pristupanja EU ubrzava se kako Bosna i Hercegovina ispunjava potrebne reforme, usklađujući svoje institucije i politike s evropskim standardima.

Potencijalni uzroci ovog scenarija uključuju političku volju za reformama, ekonomske poticaje iz regionalnih ekonomskih inicijativa, snažnu podršku EU, aktivno sudjelovanje organizacija civilnog društva u promoviranju dijaloga i saradnje te stabilno regionalno okruženje sa saradljivim susjedima. Ishodi uključuju političku koheziju, ekonomski rast, društvenu harmoniju, poboljšan međunarodni status i ubrzani napredak prema članstvu u EU.

Uticaj na političku stabilnost uključuje efikasno upravljanje, smanjene etničke tenzije i ojačane institucije. Ekonomski, Bosna i Hercegovina ima koristi od ekonomske integracije, povećanih stranih investicija, razvoja infrastrukture i otvaranja radnih mjesta. Međunarodno, očekuju se poboljšani odnosi s EU, regionalna saradnja i globalna partnerstva.

Geopolitički okvir/scenarij 3: Globalno usklađivanje

U ovom scenariju, Bosna i Hercegovina se strateški usklađuje s glavnim globalnim silama i međunarodnim organizacijama kako bi poboljšala svoju političku stabilnost, ekonomski rast i međunarodni status. Ovo usklađivanje uključuje produbljivanje odnosa s entitetima kao što su Evropska unija, NATO, Sjedinjene Američke Države i drugi uticajni globalni akteri poput Kine i Rusije. Vodstvo zemlje usvaja vanjsku politiku koja balansira ove odnose kako bi maksimiziralo ekonomske i političke koristi, istovremeno održavajući suverenitet i stabilnost.

Uzroci uključuju geopolitičku strategiju koja prepoznaje važnost globalnog usklađivanja, ekonomske poticaje za strane investicije i trgovinske partnerstva, sigurnosne izazove koje potiču usklađivanje s NATO-om, vanjske uticaje glavnih sila i aktivno sudjelovanje u međunarodnim organizacijama. Ishodi uključuju povećane strane investicije, poboljšanu sigurnost, diplomatsku polugu, ekonomsku diversifikaciju i političke reforme.

Uticaj na političku stabilnost uključuje ojačane institucije, smanjene etničke tenzije i balansiranje odnosa u vanjskoj politici. Ekonomski, očekuju se investicije i rast, širenje trgovine i ekonomske reforme. Međunarodno, poboljšani sigurnosni odnosi, aktivna diplomacija, balansirane alijanse i povećana soft power i kulturna diplomatija obilježit će globalno usklađivanje Bosne i Hercegovine.

U ovim scenarijima, Bosna i Hercegovina se suočava s različitim putanjama s različitim izazovima i prilikama. Razumijevanje ovih potencijalnih budućnosti je ključno za kreatore politika i zainteresirane strane posvećene izgradnji stabilne i prosperitetne Bosne i Hercegovine. Kroz stratešku analizu i planiranje moguće je kretati se i upravljati složenim geopolitičkim okruženjem i raditi na povoljnijem ishodu za Bosnu i Hercegovinu.

Zaključak

Bosna i Hercegovina se nalazi na raskršću između različitih geopolitičkih utjecaja, što čini njen razvoj u 21. stoljeću izrazito kompleksnim. Rad pokazuje da su euroatlantske integracije najizgledniji put za postizanje političke i ekonomske stabilnosti, iako taj put nije bez prepreka. Kritički ispitivanje Dejtonskog sporazuma otkriva njegovu dugoročnu nesposobnost da osigura trajnu stabilnost, dok vanjski akteri poput EU, Rusije, Kine i Turske imaju značajan utjecaj na geopolitičku putanju zemlje. Rad prikazuje nekoliko

scenarija za razvoj BiH, uključujući uravnoteženu vanjsku politiku i jačanje regionalnih i globalnih saveza. Analiza ukazuje na potrebu za koherentnijom politikom EU prema BiH, naglašavajući važnost transatlantske dimenzije integracija. Pored toga, rastući utjecaj Rusije, Kine i Turske predstavlja i prilike i izazove, čineći neophodnim strateško upravljanje kako bi se maksimalno iskoristile prednosti i minimizirale prijetnje.

Literatura

- Anastasakis, O., 2008. The EU's political conditionality in the Western Balkans: towards a more pragmatic approach. **Southeast European and Black Sea Studies**, 8(4), pp.365-377.
- Arežina, S., 2018. Turkish Foreign Policy Towards Balkans and Serbia Under Davutoğlu Administration. **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, 6(2), pp.203-216.
- Baerbock, A., 2023. 'German foreign minister visits Bosnia, urges Western Balkans join EU', **Associated Press**, 4 March. Available at: <<https://apnews.com/article/bosnia-balkans-eu-germany-russia-5db95c3f3eb648a049c911f74c8c13fe>> [Accessed 14 June 2024].
- Bechev, D., 2017. **Rival Power: Russia in Southeast Europe**. Yale University Press.
- Bechev, D., 2019. Turkey's Policy in the Balkans: More than Neo-Ottomanism. **ISPI**.
- Belloni, R., 2020. **The rise and fall of peacebuilding in the Balkans**. Palgrave Macmillan.
- Bieber, F., 2011. Building impossible states? State-building strategies and EU membership in the Western Balkans. **Europe-Asia Studies**, 63(10), pp.1783-1802.
- Bieber, F., 2015. The Serbia-Kosovo Agreements: An EU Success Story? **Review of Central and East European Law**, 40(3-4), pp.285-319.
- Bieber, F., 2018. The Rise (and Fall) of Balkan Stabilitocracies. **Horizons**, (10).
- Bieber, F., 2020. **The Rise of Authoritarianism in the Western Balkans**. Palgrave Macmillan.
- Bieber, F., & Tzifakis, N., 2019. The Western Balkans as a Geopolitical Chessboard? Myths, Realities and Policy Options. **Balkans in Europe Policy Advisory Group**.
- Börzel, T.A., 2011. When Europeanization hits limited statehood: The Western Balkans as a test case for the transformative power of Europe. **KFG Working Paper Series**, 30.
- Brînză, A., 2021. Soft power: How China is trying to win over the Western Balkans. **European Council on Foreign Relations**. Available at: <https://ecfr.eu/article/commentary_soft_power_how_china_is_trying_to_win_over_the_western_balkans> [Accessed 19 June 2024].
- Conley, H. A., Hillman, J. E., Ruy, D., & McCalpin, M., 2020. China's 'Hub-and-Spoke' Strategy in the Balkans. **Center for Strategic and International Studies**.
- Dejtonski mirovni sporazum, 1999. Dostupno na: https://propisi.ks.gov.ba/sites/propisi.ks.gov.ba/files/opci_okvirni_sporazum_za_mir_u_bosni_i_hercegovini.pdf [Accessed 19 June 2024].
- European Commission, 2003. Thessaloniki Summit Declaration. Available at: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_03_163> [Accessed 6 June 2024].
- European Commission, 2018. A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans. **COM(2018) 65 final**, EN, Strasbourg, 6 February.

- European Commission, 2021. Enlargement Policy - Western Balkans. Available at: <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/enlargement-policy/western-balkans_en> [Accessed 2 June 2024].
- European Commission, 2021. Commission Staff Working Document: Albania 2021 Report. Available at: <<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2021-10/Albania-Report-2021.pdf>> [Accessed 19 June 2024].
- France24.com, 2022. Tensions flare between Serbia and Kosovo over car licence plates. Available at: <<https://www.france24.com/en/europe/20221231-tensions-flare-between-serbia-and-kosovo-over-car-licence-plates>> [Accessed 14 June 2024].
- Galeotti, M., 2017. Controlling Chaos: How Russia Manages Its Political War in Europe. *European Council on Foreign Relations*.
- Galeotti, M., 2019. *Russian Political War: Moving Beyond the Hybrid*. Routledge.
- Grabbe, H., 2006. *The EU's transformative power: Europeanization through conditionality in Central and Eastern Europe*. Palgrave Macmillan.
- Government of the Republic of North Macedonia, 2022. Joint statement of the governments of the Republic of North Macedonia and the Republic of Bulgaria. Available at: <<https://vlada.mk/node/29149?ln=en-gb>> [Accessed 14 June 2024].
- Hadzhipetrova-Lachova, M., 2024. The Integration of the Western Balkans into the EU. *International Conference KNOWLEDGE-BASED ORGANIZATION*, Vol. XXX, No 1.
- Harxhi, E., 2017. An Overview of Turkish Foreign Policy in the Balkans: 1990-2016. *Insight Turkey*, 19(1), pp.33-42.
- Hartwell, C.A. and Vladislavjev, S., 2020. The Western Balkans and the geopolitical competition: Implications for the EU. *Journal of Southeast European and Black Sea Studies*, 20(3), pp.327-345.
- Huskić, A., 2023. 'A Comparative Overview of the External Actors' Influence in the Western Balkans and Croatia', *Prague Security Studies Institute*. Available at: <https://www.pssi.cz/download//docs/10582_a-comparative-overview-of-the-external-actors-influence-in-the-western-balkans-and-croatia.pdf> [Accessed 7 June 2024].
- ICG (2002) _Bosnia's alliance for (smallish) change_. Crisis Group. Dostupno na <<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/bosnia-and-herzegovina/bosnias-alliance-smallish-change>>](<https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/balkans/bosnia-and-herzegovina/bosnias-alliance-smallish-change>) (pristupljeno 10. 9. 2023.)
- Ivanov, Z., 2023. The EU - Balkans Enlargement Process Deadlock: The Role of Perceptions, Stabilitocracy, and Recommendations. *International Crimes and History*, Issue: 24, pp.131-153.
- Jakimovska, I., 2023. The Western Balkans amidst the European Crises. *ELIAMEP Policy Brief*, No. 175/2023.
- Jakimovska, K., 2023. Crises and opportunities in the Western Balkans. *European View*, 22(1), pp.76-84. doi:10.1177/17816858231167741.
- Ker Lindsay, J., 2011. Not Such a 'Sui Generis' Case After All: Assessing the ICJ Opinion on Kosovo. *Nationalities Papers*, 39(1), pp.1-19.
- Kmezić, M. and Bieber, F., 2017. The Crisis of Democracy in the Western Balkans. An Anatomy of Stabilitocracy and the Limits of EU Democracy Promotion. *BiEPAG*, March.
- Kovačević Ž. (2007) _Amerika i raspad Jugoslavije_. Beograd: Filip Višnjić.
- Krstinovska, A., Feta, B., Stankovic, A., Selo Sabic, S., Davitkovska-Spasovska, A., & Radulovic, M., 2023. China's Influence on the Western Balkans' EU Accession Process: Synergies and Obstacles. *Konrad-Adenauer-Foundation, Office in North Macedonia*.

- Lo, B., 2015. **Russia and the New World Disorder**. Brookings Institution Press.
- Loshaj, J., 2024. 'Between Continuity and Change: Russian Influence and Security Challenges in the Western Balkans Since Russia's Full-Scale Invasion of Ukraine', **Policy Brief**.
- Macron, E., 2022. 'Speech by Emmanuel Macron at the closing ceremony of the Conference on the Future of Europe', **Élysée**, 9 May. Available at: <<https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2022/05/09/speech-by-emmanuel-macron-at-the-closing-ceremony-of-the-conference-on-the-future-of-europe>> [Accessed 10 June 2024].
- Marciacq, F., 2017. The EU and the Western Balkans after the Berlin Process: Reflecting on the EU Enlargement in Times of Uncertainty. **Friedrich-Ebert-Stiftung Dialogue Southeast Europe**.
- Marciacq, F., 2019. Serbia: Looking East, Going West? In N. Tzifakis & F. Bieber (Eds.), **The Western Balkans in the World: Linkages and Relations with Non-Western Countries** (pp.141-159). Routledge.
- McBride, J., 2023. 'Russia's Influence in the Balkans', **Council on Foreign Relations**. Available at: <<https://www.cfr.org/backgrounder/russias-influence-balkans>> [Accessed 14 June 2024].
- Menshikov, M., 2022. 'Pressured by the West Over Russia, Serbia May Look To China', **BalkanInsight**. Available at: <<https://balkaninsight.com/2022/04/28/pressured-by-the-west-over-russia-serbia-may-look-to-china/>> [Accessed 27 June 2024].
- Noutcheva, G., 2012. **European foreign policy and the challenges of Balkan accession: conditionality, legitimacy and compliance**. Routledge.
- Ozturk, A., 2018. The military and strategic dimensions of Russia's involvement in the Western Balkans. **International Journal of Military and Strategic Studies**, 14(1), pp.125-146.
- Pavlović, S., 2016. Montenegro's 'stabilitocracy': The West's support of Đukanović is damaging the prospects of democratic change. **LSE European Politics and Policy (EUROPP) Blog**.
- Petrtsch, W. and Freund, P., 2018. 'External actors and European integration in the Western Balkans', **Focus on European Economic Integration**, 18(Q3), pp.57-65. Available at: <https://www.oenb.at/dam/jcr:e56c2804-135b-416f-a510-43d70eeef5ac/OENB_Geopolitics_Western_Balkans.pdf> [Accessed 14 June 2024].
- Phinnemore, D., 2013. The Stabilization and Association Process: a framework for European Union enlargement? In: Elbasani, A. (ed.) **European integration and transformation in the Western Balkans: Europeanization or business as usual?** Routledge, pp.22-35.
- Phillips, T., 2021. China's diplomatic strategy in the Western Balkans: Serbia as a case study. **Asia Europe Journal**, 19(2), pp.243-260.
- Poli, E., 2023. Embracing the Western Balkan countries' EU accession at present: A vital question mark for the EU. **FEPS**.
- Poli, E., 2023. 'The Western Balkans and the EU: The Geopolitics of Enlargement', **Istituto Affari Internazionali**, 23 February. Available at: <<https://www.iai.it/en/publicazioni/western-balkans-and-eu-geopolitics-enlargement>> [Accessed 05 June 2024].
- Stern, J., Pirani, S. & Yafimava, K., 2015. Does the Cancellation of South Stream Signal a Fundamental Reorientation of Russian Gas Export Policy? **Oxford Institute for Energy Studies**.
- Stanicek, B., 2022. Serbia's energy sector: The role of Russian and Chinese investments. **European Parliamentary Research Service**. Available at: <https://epthinktank.eu/serbia_energy_sector> [Accessed 24 June 2024].

- Stratulat, C., 2022. 'EU enlargement to the Western Balkans – Three observations', *European Policy Centre*, 6 December. Available at: <<https://www.epc.eu/en/publications/EU-enlargement-to-the-Western-Balkans--Three-observations~4a4000>> [Accessed 14 June 2024].
- Stent, A., 2019. *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*. Twelve.
- Šarčević, E. (1997) _Ustav i politika: Kritika etničkih ustava i postrepubličkog ustavotvorstva u Bosni i Hercegovini_. Sarajevo: Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca.
- Šekarić, N., 2020. China's 21st Century Geopolitics and Geo-economics: An Evidence from the Western Balkans. *Institute of International Politics and Economics, Belgrade*. DOI: <<https://doi.org/10.2298/MEDJP2002356S>>
- Tajani, A., 2023. 'Tajani: "Italy's commitment to the integration of the Balkans into the EU"', *Il Messaggero*, 4 April. Available at: <https://www.esteri.it/en/sala_stampa/archivionotizie/interviste/2023/04/tajani-limpegno-italiano-per-lintegrazione-dei-balcani-nella-ue-il-messaggero/> [Accessed 2 June 2024].
- Tonchev, P., 2017. China's Road: Into the Western Balkans. *Paris: EUISS, Issue Brief*.
- Tzifakis, N., 2021. The Western Balkans in the times of the COVID-19 pandemic. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 23(3), pp.403-418.
- Turcalo, S. (2012) _Političko-ustavna rješenja za Bosnu i Hercegovinu_. Available at: https://www.media.ba/sites/default/files/geopoliticke_naracije_o_mirovnim_sporazumima_-_final.pdf (Accessed: 30 May 2024).
- Vachudova, M.A., 2019. EU enlargement and state capture in the Western Balkans. In: Džankić, J., Keil, S. and Kmezić, M. (eds.) *The Europeanisation of the Western Balkans: A failure of EU conditionality?* Palgrave Macmillan, pp.63-85.
- Vlačić, A., 2016. Turkey's Role in the Western Balkans. *Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP Research Paper 11*.
- Vladimirov, M. and Gerganov, A., 2021. Belt and Road Initiative in the Balkans: China's strategic investments. *China Journal of International Politics*, 14(1), pp.145-167.
- Vuksanović, V. and Hercigonja, S., 2023. Between Emotions and Realism: Two Faces of Turkish Foreign Policy in the Balkans. *Belgrade Centre for Security Policy*. Available at: <<https://doi.org/10.55042/WZVW6831>>.
- World Bank, 2022. Western Balkans Regular Economic Report No.22, Fall 2022: Growing Risks. Available at: <<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/38368>> [Accessed 4 June 2024].
- World Bank, 2024. Western Balkans Regional Economic Integration. Available at: <<https://www.worldbank.org/en/region/eca/brief/western-balkans-regional-economic-integration>> [Accessed 19 June 2024].
- Zeneli, V., 2020. The geopolitical chessboard: Western Balkans between the EU, Russia, and China. *Geopolitical Futures*. Available at: <https://geopoliticalfutures.com/western_balkans_geopolitical_chessboard> [Accessed 24 June 2024].
- Zeneli, V., 2023. Russia's strategic ambitions in the Western Balkans. *Atlantic Council*. Available at: <https://atlanticcouncil.org/russia_strategic_western_balkans> [Accessed 22 June 2024].
- Zweers, W., Drost, N., & Henry, B., 2023. Little Substance, Considerable Impact: Russian Influence in Serbia, Bosnia and Herzegovina, and Montenegro. *Clingendael Report*.
- Zweers, W., Shopov, V., van der Putten, F.-P., Petkova, M., & Lemstra, M., 2020. China and the EU in the Western Balkans: A Zero-Sum Game? *Clingendael Institute*.

NEW GEOPOLITICAL FRAMEWORK FOR DEVELOPMENT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA IN 21ST CENTURY

Abstract: Amidst a complex and rapidly evolving geopolitical landscape at both regional and global levels, Bosnia and Herzegovina (BiH) faces a myriad of challenges and opportunities. This article aims to introduce a geopolitical framework for the development of Bosnia and Herzegovina, situated within a broader context of Euro-Atlantic integration, regional stability, and global power dynamics. According to classical geopolitics, the strategic location of BiH at the intersection of Eastern and Western Europe renders the country susceptible to risks, but also offers advantages.

The paper employs an interdisciplinary methodology, incorporating perspectives from political geography, international relations theory, and security studies. We conduct a detailed examination of the long-term sustainability of the Dayton Agreement, contending that although it brought an end to the war, it established and prolonged ethnic differences, resulting in a stagnant political condition that conceals the potential for future conflicts. The article examines how other entities, including the European Union, Russia, China, and Turkey, influence the geopolitical path of Bosnia and Herzegovina. Paper suggests that the integration of BiH into the Euro-Atlantic region is the most probable route to achieve political and economic stability. However, it cautions against the risks of inconsistent policies from the EU towards BiH and proposes a stronger emphasis on the transatlantic aspect of integration. On the other hand, it examines the increasing impact of Russia, China, and Turkey in the region, both as a possible balancing force and as a complicating element in Bosnia and Herzegovina's aspirations to join the Euro-Atlantic community.

Ultimately, the paper suggests a multifaceted approach to foster the progress of Bosnia and Herzegovina in the 21st century. This encompasses measures focused on achieving a well-balanced foreign policy that effectively navigates through an intricate web of regional and global partnerships. The aim of this paper is to add to the ongoing discussion on the geopolitical standing of Bosnia and Herzegovina (BiH) by analysing various academic literature and empirical facts. It also provides a comprehensive framework for the future development of BiH.

Keywords: geopolitical context, Euro-Atlantic integration, stability, Dayton Agreement, foreign actors